

ODGAJANJE ZNAČAJA

Za značaj se zahtijevaju dvije stvari: istinita čudoredna načela i stalna volja, koja ta načela provodi u cijelom čovjekovu životu. Kako da stečemo ta načela i kako da svojoj volji dademo pravi stalan pravac?

Stjecanje čudorednih načela.

Odgovorimo najprije na prvo pitanje: Kako da stečemo potrebna čudoredna načela? U razumu svakoga čovjeka odsijevaju se najpreči vječni čudoredni zakoni. To je čovjekova savjest. Ali kako smo već rekli,¹ čovječji je razum pritisla gusta magla, pošto se od Boga grijehom odmetnuo. I otud ono glavinjanje ljudi i u naravnočudorednim načelima. Hvala Bogu, mi si katolici ne trebamo mnogo razbijati glave, da dođemo do istinskih čudorednih načela. Sv. nam ih Crkva neprestano propovijeda. Zato ih mi, redovito, i znamo. Samo je nevolja, što se ta načela često puta nalaze, da se slikovito izrazim, u krajnem kutiću ili naboru mnoge čovječje duše. Ona su samo što no riječ na papiru ili mrtvo znanje. Takovo poznavanje čudorednih istina nikako ne dostaje za odgoju značaja. Naša načela treba da su živa, da ih u životu ostvarujemo. Događa se naime, da mnogi vjernik, kad je u crkvi ili kad razgovara sa svećenikom ili kojom drugom pobožnom osobom, onda vadi iz krajnog kutića svoje duše vjerske istine i o njima raspreda. Isto tako mnogi, da pokaže, kako je religijski čovjek, spomenut će, da je imao u školi iz vjeronauka izvrsno ili veoma dobro. Ali to je poimanje grozno. I drugo se znanje ima teći nesamo za to, da se zna, pamti, nego da se i upotrijebi. Ako to vrijedi za druga znanja, do kojih ne stoji naše čudoredno određivanje, koliko to više, neisporedljivo više vrijedi za načela života, po kojima se mora živjeti. A ipak! Zašto stoje mnogome čovjeku njegova čudoredna načela zaboravljena u kutu? Zato, jer ih ne ljubi. Jer je »srećan«, da mu ta načela i na pamet ne dođu. I ako se kojom srećom nekako ta načela proguraju kroz vrevu drugih misli i osjećaja, mnogi ih zlovoljno odstranjuju kao dosadne muhe. Ne, takovo duševno stanje ne vodi značaju.

¹ vidi »Život«, br. 5. o. g.

Hoćemo li, da po čudorednim načelima uređujemo savkoliki naš život, tad nam ta načela moraju neprestano dolaziti u svijest. Ona moraju da budu žarište u našoj svijesti, oko kojega će se kupiti sve druge duševne pojave. I to će žarište osvjetljivati sve, što god se zbiva u našoj duši. To će svjetlo duhovno prodirati i u najtamnije nabore našega života. A to će biti, ako smo duboko uvjereni, da bez čudorednih načela ne možemo živjeti, kako se to čovjeku dolikuje, da ne možemo sebe nikako usavršiti, da ne možemo biti srećni.

Dakako, nagoni, osjetni svijet protivi se čudorednim načelima, tome Božanskome svijetlu, jer nagoni je svijet taman svijet. I taman se svijet rado nalazi u tami. Tjelesne duše, bolesne duše, vrijeda Božje svjetlo, pa bježe u tame nagona, strasti. »Bješe svjetlost istinita, koja obasjava svakoga čovjeka, koji dolazi na ovaj svijet« (Iv. 1, 9). Ali: »Ljudi zamilovaše većma tamu, negoli svjetlost; jer njihova djela bijahu zla; jer tko god zlo čini, mrzi na svjetlost i ne ide k svjetlosti, da se ne pokazuju djela njegova; a tko čini istinu, ide k svjetlosti, da se objave djela njegova, jer su u Bogu učinjena« (Iv. 19-21). I zato »u novinama, u enciklopedijama, na školama i sveučilištima, svuda gospoduje zabluda« (Goethe).

Do čudorednih se objavljenih načela redovito dolazi ovim putovima:

1.) Poukom. Kako se i naravne spoznaje podavaju i razvijaju poučavanjem, obukom, tako se i objavljene istine priopćuju poučavanjem. To se obučavanje ima rano, vrlo rano započeti, od onoga naima časa, kad stane u djetetu ruditi zora duševnoga života. A to je redovito veoma rano. Kad već dijete pođe u školu, oko sedme godine, tad je već u djetinjoj duši dan, i ako samo jutarnji. U obitelji dijete započinje svoje obrazovanje i odgajanje. Dakako da se u to doba imaju davati religijske istine prema stupnju duševnoga razvitka. Dakle što konkretnije i odmah primjenjivane na djetinje čine. I tu je Sv. Pismo nenadkriljiva knjiga, koja daje najdublje istine u jednostavnom, konkretnom obliku. Ako se vjerska pouka i odgoja zanemari u domu, tad se propustilo najvažnije doba. I taj se nedostatak rijetko kad može nadoknaditi u kasnijem čovječjem životu.

Što je dijete kod kuće započelo, ima u školi nastaviti. Zlo je, ako istom u školi valja početi s obučavanjem i odgajanjem djeteta. Tko misli, da je škola, naročito osnovnoj i srednjoj, zadaća, da nauči djecu čitati, pisati, računati i poznavati prirodu bez njezine unutarnje veze s njezinim Stvoriteljem; ili drugim riječima, tko misli, da je zadaća školi spremiti čovjeka, da si bude mogao zaslužiti svagdanje jelo, taj je u dubokom duševnom mraku, pa da ima i stotinu doktorata. Školi je zadaća da od čovjeka nesavršena učini čovjeka potpuna. Što će nam na pr. svi vrsni profesori, tehničari, bankari i t. d., ako nemamo ljudi. Najprije treba da smo ljudi, a onda istom drugo.

Kako se danas svagdje, pa i u nas, ljut bije boj o školu, ne će biti zgoroga, ako ovdje iznesem barem neke misli o školi, što ih je Foerster napisao u zaglavnom poglavlju već spomenute svoje knjige »Religion und Charakterbildung« (456-461). Evo ih: »Tko je pratio razlaganja u ovoj knjizi (naime, Religion und Charakterbildung, kako rekoh), taj će razumjeti, ako na svršetku naj snažnije podcrtamo zaključak, da se zbiljska odgoja značaja, kojoj je bistveno, da jedinstveno utječe, vodi sve pojedinačko do najvećega dobra i centralne istine, može očekivati samo od konfesionalne škole a ne od neutralne, koja je samo izričaj modernoga rasapa (Entwurzeltseins) i kojoj mora nužno nedostajati svaka organska pedagogika . . . Prava kršćanska škola i škola, koja uistinu odgaja značajeve, samo je ondje, gdje nije samo vjeronaučni sat uvršten u obični sistem, koji je sasvim odijeljen od vrhovnih vjerskih spoznaja, tumačenja i predhodnih istina, nego gdje su prirodne nauke, literatura, povijest, jezici, pače i matematika neprestano povezane s istinom i zbiljnošću, koja je nad svima zemaljskim spoznajama i koja jedina može voditi sva zemaljska umijeća i sposobnosti do pravoga upotrebljavanja i do pravoga podređenja pod »jedno potrebno«. Već je zato nužno potrebna nazočnost Kristova u modernoj školi, jer se samo u svjetlosti najvišega svijetla ruši **naduveno precjenjivanje spoznaja i sposobnosti drugoga i trećeg reda**, da tako u potpunoj jasnoći ono sine, što jedino daje vrijednost, mir, snagu i bistveno poznavanje . . . «

»Sva naša razlaganja i prijedlozi idu za tim, da se izliječi sasvim posebna zapadnjačka bolest, naime **raskol između života i religije**. Taj je raskol, t. j. što se odijelila politika, gospodarski život, da, sve više i više uopće cijeli svagdanji život, govor, pisanje od kršćanskog duha i što je time čovjek predan običnome životinjstvu ili tehnički i znanstveno pojačanome životinjstvu. Taj je raskol doveo zapadnjačku uljudbu do današnje krize života. Sve će stojati do toga, da li će se naći naraštaj odgajatelja, koji će shvatiti svu veličinu pogibli i zadatka pa s prosvijetljenim smislom za zbilju tako kršćanski odgajati, te će biti živi čovjek naše civilizacije time prožet i učvršćen u svim svojim djelovanjima protiv izrođene okoline.«

»Mržnja među narodima i rat s plinovima, klasna borba i rasap sviju gospodarskih sigurnosti samo su posljednje posljedice; što je odstranjena svrhunaravnost iz čovječjeg života: prava čovječja kultura ne da se osnovati i sačuvati sa životinjom-čovjekom nego samo s Bogom-čovjekom« (Pocrtano je od samoga Foerstera).

2.) Odrastao čovjek valja da si sam sve više i više prisvaja čudoredna načela. To biva naročito **čitanjem, studiranjem**. Na prvom mjestu valja da je naše svagdanje štivo Sveto Pismo, naročito Novi zavjet, a napose Evandjelje. Pravo veli Foerster (113): »Kako je strašno prazna sva filozofija o prirodi i duhu, ako se iz njezina umovanja ukloni Stari i Novi Zavjet sa svojim pre-

golemim duševnim iskustvom.« Ali nije dosta, da Sveto Pismo čitamo kao knjigu, koja nam pripovijeda o davnim historijskim događajima. Ne! To nije dosta. Sveto Pismo pripovijedajući nam historijske događaje, od najveće česti duševne borbe, riše nam i naše duševne patnje i pobjede, prikazuje nam Božje milosrđe, koje i našu dušu obasjava. Sveto je Pismo Božja knjiga, jer je Bog njezin autor, ali je i čovječja knjiga, jer se u njoj daje prava i potpuna slika čovječjega života i djelovanja. Uistinu, kad bi sve knjige, što ih ima na svijetu, propale, a ostalo nam Sveto Pismo, dosta bi nam ostalo. Sveto je Pismo knjiga života. Knjiga koja živo i vjerno riše život čovječji, kako ga gleda Božje sveznajuće i neprevarljivo oko. I golema je šteta, što obrazovani svijet u nas vrlo malo čita Sv. Pismo. Istina, nama nije prijeko potrebno čitati Sv. Pismo, jer imamo živu Crkvu, koja nam propovijeda riječ Božju. Ali opet obrazovan čovjek, koji čita druge knjige, a ne čita te knjige nad knjigama, rekao bih, da gotovo gubi vrijeme, i ako čita inače dobre knjige. Čovjek se teško napije vode, ako je mora piti kap po kap. A napije se do mile volje, ako je crpa na obilatu svježem vrelu. Tako je nekako i sa čitanjem drugih knjiga i sa čitanjem Sv. Pisma. Sveto Pismo je more najdubljih spoznaja o Bogu, o čovjeku, o svemiru, o vremenu, o vječnosti.

Poslije Svetoga Pisma dolaze na red druge knjige, u kojima se raspravlja o čudorednom životu. To je kako je zovemo, duhovna književnost. Dakako, da je dobro, a često puta i potrebno, da nas netko svjetuje kod izbora duhovne literature.

3.) Još nam valja istaći za stjecanje čudorednih načela, i uopće za obrazivanje značaja dva sredstva: **razmatranje i Duhovne vježbe sv. Ignacija**. Ta sredstva nesamo što nam podavaju potrebne duhovne spoznaje nego nas ujedno upućuju, kako ćemo upoznate spoznaje odmah i upotrijebiti. S pravom možemo reći, da su Duhovne vježbe sv. Ignacija praktičan tečaj za odgoju značaja. O njima je kardinal i nadbiskup Münchenski Faulhaber u svojim govorima o sv. Petru Kaniziju ovo rekao: »Duhovne vježbe svetog Ignacija ne idu za tim, da zapale ogranj od slame, da pakao vrućim učine. One hoće da daju jasan smisao života i tako udare čvrst temelj pod nogama. Hoće da otkriju strašnu moć grijeha i promatranjima o posljednjim stvarima čovjeka hoće da dušu oboružaju svetim strahom Božjim za čas napasti. Duhovnim je vježbama središte najveći lik neba i zemlje, Bog i čovjek Krist, Kralj, koji svakoga pojedinoga gleda i govori: Idi za mnom! Zatim hoće Duhovne vježbe da pobude odluku slijediti Isusa i tu odluku hoće ooditi do žarkoga oduševljenja i vjernosti Kristovoj zastavi. Umovanja i ciljevi Duhovnih vježbi jesu duh od duha svetoga Evandjelja i apostolskih poslanica. „Da se u ime Isusovo pokloni svako koljeno onih, koji su na nebu i na zemlji i pod zemljom i svaki jezik prizna, da je Gospod Isus Krist u slavi Boga Oca“ (Filiplj. 2, 10. 11).« (»Schönere Zukunft«, 1925 br. 8). Kad govorimo o Duhovnim vježbama sv. Ignacija hoćemo da spomenemo i

Kako se danas svagdje, pa i u nas, ljut bije boj o školu, ne će biti zgorega, ako ovdje iznesem barem neke misli o školi, što ih je Foerster napisao u zaglavnom poglavlju već spomenute svoje knjige »Religion und Charakterbildung« (456-461). Evo ih: »Tko je pratio razlaganja u ovoj knjizi (naime, Religion und Charakterbildung, kako rekoh), taj će razumjeti, ako na svršetku najznačajnije podcrtamo zaključak, da se zbiljska odgoja značaja, kojoj je bistveno, da jedinstveno utječe, vodi sve pojedinačko do najvećega dobra i centralne istine, može očekivati samo od konfesionalne škole a ne od neutralne, koja je samo izričaj modernoga rasapa (Entwurzeltseins) i kojoj mora nužno nedostajati svaka organska pedagogika . . . Prava kršćanska škola i škola, koja uistinu odgaja značajeve, samo je ondje, gdje nije samo vjeronaučni sat uvršten u obični sistem, koji je sasvim odijeljen od vrhovnih vjerskih spoznaja, tumačenja i predhodnih istina, nego gdje su prirodne nauke, literatura, povijest, jezici, pače i matematika neprestano povezane s istinom i zbiljnošću, koja je nad svima zemaljskim spoznajama i koja jedina može voditi sva zemaljska umijeća i sposobnosti do pravoga upotrebljavanja i do pravoga podređenja pod »jedno potrebno«. Već je zato nužno potrebna nazočnost Kristova u modernoj školi, jer se samo u svjetlosti najvišega svijetla ruši naduveno precjenjivanje spoznaja i sposobnosti drugoga i trećeg reda, da tako u potpunoj jasnoći ono sine, što jedino daje vrijednost, mir, snagu i bistveno poznavanje . . . «

»Sva naša razlaganja i prijedlozi idu za tim, da se izliječi sasvim posebna zapadnjačka bolest, naime **raskol između života i religije**. Taj je raskol, t. j. što se odijelila politika, gospodarski život, da, sve više i više uopće cijeli svagdanji život, govor, pisanje od kršćanskog duha i što je time čovjek predan običnome životinjstvu ili tehnički i znanstveno pojačanome životinjstvu. Taj je raskol doveo zapadnjačku uljudbu do današnje krize života. Sve će stojati do toga, da li će se naći naraštaj odgajatelja, koji će shvatiti svu veličinu pogibli i zadatka pa s prosvijetljenim smislom za zbilju tako kršćanski odgajati, te će biti živi čovjek naše civilizacije time prožet i učvršćen u svim svojim djelovanjima protiv izrodene okoline.«

»Mržnja među narodima i rat s plinovima, klasna borba i rasap sviju gospodarskih sigurnosti samo su posljednje posljedice; što je odstranjena svrhunaravnost iz čovječjeg života: prava čovječja kultura ne da se osnovati i sačuvati sa životinjom-čovjekom nego samo s Bogom-čovjekom« (Pocrtano je od samoga Foerstera).

2.) Odrastao čovjek valja da si sam sve više i više prisvaja čudoredna načela. To biva naročito **čitanjem, studiranjem**. Na prvom mjestu valja da je naše svagdanje štivo Sveto Pismo, naročito Novi zavjet, a napose Evanđelje. Pravo veli Foerster (113): »Kako je strašno prazna sva filozofija o prirodi i duhu, ako se iz njezina umovanja ukloni Stari i Novi Zavjet sa svojim pre-

golemim duševnim iskustvom.« Ali nije dosta, da Sveto Pismo čitamo kao knjigu, koja nam pripovijeda o davnim historijskim događajima. Ne! To nije dosta. Sveto Pismo pripovijedajući nam historijske događaje, od najveće česti duševne borbe, riše nam i naše duševne patnje i pobjede, prikazuje nam Božje milosrđe, koje i našu dušu obasjava. Sveto je Pismo Božja knjiga, jer je Bog njezin autor, ali je i čovječja knjiga, jer se u njoj daje prava i potpuna slika čovječjega života i djelovanja. Uistinu, kad bi sve knjige, što ih ima na svijetu, propale, a ostalo nam Sveto Pismo, dosta bi nam ostalo. Sveto je Pismo knjiga života. Knjiga koja živo i vjerno riše život čovječji, kako ga gleda Božje sveznajuće i neprevrtljivo oko. I golema je šteta, što obrazovani svijet u nas vrlo malo čita Sv. Pismo. Istina, nama nije prijeko potrebno čitati Sv. Pismo, jer imamo živu Crkvu, koja nam propovijeda riječ Božju. Ali opet obrazovan čovjek, koji čita druge knjige, a ne čita te knjige nad knjigama, rekao bih, da gotovo gubi vrijeme, i ako čita inače dobre knjige. Čovjek se teško napije vode, ako je mora piti kap po kap. A napije se do mile volje, ako je crpa na obilatu svježem vrelu. Tako je nekako i sa čitanjem drugih knjiga i sa čitanjem Sv. Pisma. Sveto Pismo je more najdubljih spoznaja o Božju, o čovjeku, o svemiru, o vremenu, o vječnosti.

Poslije Svetoga Pisma dolaze na red druge knjige, u kojima se raspravlja o čudorednom životu. To je kako je zovemo, duhovna književnost. Dakako, da je dobro, a često puta i potrebno, da nas netko svjetuje kod izbora duhovne literature.

3.) Još nam valja istaći za stjecanje čudorednih načela, i uopće za obrazivanje značaja dva sredstva: **razmatranje i Duhovne vježbe sv. Ignacija**. Ta sredstva nesamo što nam podavaju potrebne duhovne spoznaje nego nas ujedno upućuju, kako ćemo upoznate spoznaje odmah i upotrijebiti. S pravom možemo reći, da su Duhovne vježbe sv. Ignacija praktičan tečaj za odgoju značaja. O njima je kardinal i nadbiskup Münchenski Faulhaber u svojim govorima o sv. Petru Kaniziju ovo rekao: »Duhovne vježbe svetog Ignacija ne idu za tim, da zapale ogranj od slame, da pakao vrućim učine. One hoće da daju jasan smisao života i tako udare čvrst temelj pod nogama. Hoće da otkriju strašnu moć grijeha i promatranjima o posljednjim stvarima čovjeka hoće da dušu obožavaju svetim strahom Božjim za čas napasti. Duhovnim je vježbama središte najveći lik neba i zemlje, Bog i čovjek Krist, Kralj, koji svakoga pojedinoga gleda i govori: Idi za mnom! Zatim hoće Duhovne vježbe da pobude odluku slijediti Isusa i tu odluku hoće podići do žarkoga oduševljenja i vjernosti Kristovoj zastavi. Umovanja i ciljevi Duhovnih vježbi jesu duh od duha svetoga Evandolja i apostolskih poslanica. Da se u ime Isusovo pokloni svako koljeno onih, koji su na nebu i na zemlji i pod zemljom i svaki jezik prizna, da je Gospod Isus Krist u slavi Boga Oca' (Filiplj. 2, 10. 11).« (»Schönere Zukunft«, 1925 br. 8). Kad govorimo o Duhovnim vježbama sv. Ignacija hoćemo da spomenemo i

njihov utjecaj na samo živčano zdravlje. Nedavno naime umri profesor kirurgije u Berlinu Karl Ludwig Schleich rekao je za njih ovo: »Ja mirno velim, jer sam o tom duboko uvjeren, da bi se tima receptima i vježbama mogle još, danas reformirati sve naše ludnice i moglo bi se spriječiti, da najmanje dvije trećine u ludnicama ne bi bile trebale nikad prekoračiti praga kuća s rešetkama« (Kod Karl Adama, Das Wesen des Katholizismus, 225. str.).

A sva ta neprocjeniva moć razmatranja, Duhovnih vježbi, jednom riječi molitve jest zato takova, »što se istom u molitvi duša sjedinjuje s Bogom, istom u molitvi punina Božjih sila i Božjeg bogatstva struji u dušu, istom po molitvi postaje čovjek dionik Božjeg života« (Sawicki, Das Ideal der Persönlichkeit, 111. 112).

4.) Kad se gradi kuća valja imati nacrt. Značaj je duševna kuća. I tu treba nacrt, programa. Taj program života treba nam lebdjeti pred očima u kratkim i snažnim mislima. Iz kojih se onda misli deduktivno izvode posebnije misli i primjenjuju na opsežniji čovječiji život i rad. Isus je u svojoj besjedi na gori, naročito u Osam Blaženstva zacrtao program čovječjega života. Prva tri Blaženstva su stepenice, kojima se čovjek diže nad pohlepu za zemaljskim blagom, nad taštu zemaljsku čast, nad zemaljske užitke. Ostala pak Blaženstva pokazuju nam duhovna nebeska dobra, za kojima treba čovjek ići, pa i onda, ako bi ga to stajalo i glave. Taj Isusov program života valja proučavati, razmatrati, u život ga privoditi. I kad bismo od Sv. Pisma imali samo tih 8 Blaženstva, imali bismo pouzdan temelj, na kojemu bismo mogli graditi kuću Božju — usavršivati svoju neumrlu dušu. Evo tih Blaženstva: »Blago siromašnima duhom; jer je njihovo kraljevstvo nebesko. — Blago krotkima; jer će naslijediti zemlju. — Blago onima, koji plaču; jer će se utješiti. — Blago onima, koji gladuju i žeđaju pravde; jer će se nasititi. — Blago milostivima; jer će biti pomilovani. — Blago onima, koji su čista srca; jer će Boga vidjeti. — Blago miroljubivima; jer će se sinovi Božji nazvati. — Blago progonjenima pravde radi; jer je njihovo kraljevstvo nebesko« (Mt. 5, 3-10).

5.) Kako smo mi bića razumno osjetna, slabo bi na nas djelovala i najbolja načela, ako ne bi bila utjelovljena. I najuzvišenija Evandeoska načela bila bi blijeda, kad ne bi bila utjelovljena u krv i tijelo. Isus Krist nije samo učio, kako imamo živjeti, da ostvarimo čovječiji značaj. On nam je svojim životom zorno pokazao, kako značajan čovjek živi. Pa nama ne treba drugo nego da nam lebdi pred dušom slika Isusova života i rada, pa da je malo pomalo, svaki prema svojim sposobnostima i prilikama, kopira. Mnogi umjetnici mjesece i mjesece proučavaju velika umjetnička djela. Promatraju i najmanje crte, samo da kako točnije usvoje umjetnički duh, što probija kroz umjetninu. Koliko bismo morali više mi proučavati Isusa, da prema njemu izradimo živu umjetninu — našu dušu. Zato je čitanje, promatranje života Isusova od odlučne važnosti za odgoju karaktera. Tako

je radio na pr. Sv. Feliš Nolanski († oko 250.). Kad ga je njegov prijatelj pismeno zamolio, da mu daruje svoju sliku, odgovori mu ponizni svetac: »Kuju sliku da ti darujem? Slika je staroga čovjeka odviše iznakažena, da ti je pošaljem, da bude u časti. Puna je brazgotina i nedostataka, koji je iznakazuju. Slika novoga čovjeka, koja je prema Kristu načinjena, nije još gotova. Još mnogo nedostaje. Premda već godine na toj slici radim, ipak moram priznati, da mi dosad još nije uspjelo vjerno je naslikati. Zato te molim, da se odrečeš svoje želje tako dužo, dok ti ne budem mogao pokazati uistinu uspjelu sliku.« A svi smo mi dužni Isusa naslikati u svojoj duši. Apostol Pavao piše Rimljanima (13, 14): »Obucite Gospoda Isusa Krista«, a Galaćanima (3, 27): »Jer koji se god u Kristu krstite, Krista obucite.« Obući Krista znači tako misliti, osjećati, hotjeti, raditi, jednom riječi tako živjeti, da se na nama otkriju crte slične slici Isusovoj. Jer ne budemo li na sebi izradili lik Kristov, ne će nas Bog priznati za svoju djecu i baštinike kraljevstva nebeskoga. »Jer koje naprijed pozna, one i predredi, da budu jednaki slici Sina njegova, da on bude prvorođeni među mnogom braćom« (Rim. 8, 29.). Samo onda, budemo li slika Isusova, moći ćemo s Davidom kraljem govoriti: »Bože, braniču naš, sagri se i vidi lice pomazanika (Christi) svojega« (Ps. 83, 10). Zato sv. Pavao veli, da svekoliko njegovo djelovanje ide zatim, da u ljudima izобрази Krista. Tako piše Galaćanima: »Djeco moja, koju opet s mukom radam, dok se Krist ne izобрази u vama« ((4, 19).

Sasvim razumljivo. Naša je svrha da usavršimo našu narav, da ostvarimo u sebi potpuna čovjeka. A Krist je jedini savršen čovjek. Hoćemo li dakle biti savršeni, moramo nasljedovati Krista. Lijepo to kaže sv. Augustin: »Svrha je naša savršenstvo, a naše je savršenstvo Krist.« Zato su pravo govorili stari kršćani, da je kršćanin drugi Krist — christianus alter Christus.

Ali krv i tijelo, pakao i svijet sve pokušase, ne bili kako skinuli sa svoda čovječanstva njegovo sjajno Sunce — Isusa Krista. Tobažnji racionalisti najprije su pokušali nijekati historičnost Isusova života. Nijesu uspjeli, jer ni jedna historijska činjenica nije tako dokazana, kao što je dokazana činjenica o Isusovu životu i radu. Kad racionalistima nije uspjelo pokolebati tu historijsku činjenicu, stadoše iznakazivati Isusov život. Tako je Renan, koga je potkupio s milijun maraka židov Rotschild, nastojao u svom djelu »Život Isusov« skinuti Isusu s glave Božansku aureolu prikazujući ga kao da je samo čovjek. No i sam nesrećni Renan nije mogao odoljeti svom srcu a da ne napiše na kraju svoega bogohulnog životopisa ove riječi: »Sva će stoljeća govoriti, da među zemaljskim sinovima nije bio rođen veći od Isusa.«

I »počivaj na svojim lovorikama, plemeniti junače! Tvoje je djelo svršeno . . . Mnogo življi i ljubezniji poslije svoje smrti, nego dok si boravio na zemlji. Bit ćeš takav ugaoni kamen čovječanstvu, da će tvoje ime iščupati iz svijeta biti isto što i svijet

potresti u njegovim temeljima. Među tobom i Bogom ne će se više praviti razlika! Posjeduj svoje kraljevstvo, koji si smrt nadvladao. Na kraljevskom putu, što si ga ti utr'o, slijedit će te mnoštvo, koje će ti se klanjati.« Renan je kušao zavesti svojim fantazijskim slikama i lijepim stilom. David pak Strauss pokušao je silnim aparatom srušiti vjeru u Isusovo Božanstvo. Ali i taj bogohulni pisac Isusova života ne može da najzad ne reče: »I ako skinemo Kristu s glave gloriolu Božanstva — ostaje mu u hramu duha i Božanstva ipak prvo mjesto kao nedosežnome i nikad nadmašljivo uzoru naravne veličine.« Isto tako govori i američki racionalist Parker: »Isus širi novo svijetlo, sjajno kao dan, uzvišeno kao nebo, istinito kao Bog. Mudrace svijeta, pjesnike, proroke, rabine, sve je nadvisio. A ipak Nazaret nije bio Atena, gdje se filozofija udisala; u Nazaretu nije bilo Stoe i Liceja, pače ni pro-ročke škole. Bog je u srcu toga mladića.«

Najzad racionalisti još ovo pokušase. Poslužit ću se riječima Papinijevim (*Storia di Cristo*,⁵ str. 499.500): »Ali, govore Kajfiri potomci, bez obzira na Božanstvo, znamo i mi ljude, koji su isto tako kao i Krist trpjeli, da ljudima priopće istinu; i oni su kao i on osnovali škole i vjere. Izvolite reći, koji se od tih ljudi dade ma izdaleka samo isporučiti s Kristom?

Zar možda valjan činovnik Konfucij, koji je imajući ženu i djecu brao dohodak od paše, vodio javne poslove i mirno umr'o u svojoj postelji, star sedamdeset i tri godine? Ili Vardhamana, glava dainizma, koji je isto tako umr'o naravnom smrću u svojoj sedamdeset i drugoj godini? Ili Zarathustra, koji je poginuo u ratu za opsjedanja Bakhdija? Ili Buddha Siddharta, kraljevski odvjetnik, kome njegova lijepa žena rodi lijepo dijete i koji je umr'o star osamdeset godina, jer je jeo odviše masno svinjsko meso?

Jedini, koji je umr'o osuđen na smrt, bijaše Sokrat. Ali za toga nije nikad nitko mislio, da je bio Bog ili samo poslanik Božji. Još je manje tko držao, da je on otkrio kakovu nadčovječnu istinu. Sokrat nije ni imao nakane spasiti ljude; samo se time mučio, što je htio Atenjane naučiti da preciznije umuju. Slave ga, što je donio na zemlju nebesku filozofiju; a Isus je donio na zemlju samo nebo. Sokrat je obećavao djelomični popravak razuma, a Isus sreću i vječnost. Najzad je oštroumni profesor majeutike doživio bez mučeništva sedamdeset godina. A onda mu još dopustiše da govori dug svoj obranički govor. Napokon je umr'o bez bolova u društvu svojih učenika, od kojih ga nije nijedan izdao ili ostavio.

Isus je neizmjerne više i bolje učio nego samo pročišćenu sofistiku ili na pravdi osnovano, građansko ćudoređe. On je htio da ljude preobrazi na svoju sliku, kako je to prorekao prorok Ezekijel:

»I dat ću vam novo srce iz tijela vašega, i dat ću vam srce mesno. I duh svoj metnut ću u vas (36, 26. 27).«

Ne! Isus Krist duhovno Sunce čovječanstva ne da se prekriti ljudskim dlanovima.

B. Strižić D. I.